

Skötsel av travhästar – 10 punkter i en snabbguide

Av Anna Jansson, professor vid Sveriges lantbruksuniversitet

I vilken utsträckning en travhäst kan förvalta sitt arv från fadern och modern beror på många faktorer. Några som är särskilt viktiga är hur den har utfodrats och rört sig fram till den fyllt 2 år, hur den har tränats som unghäst och vilken utfodring och skötsel den får under sin tävlingskarriär. Hos hästar med mycket hög genetisk kapacitet (bra gener) kan misstag som uppfödaren, tränaren och skötaren gjort ibland inte bli uppenbara, de är bra jämfört med andra hästar ändå. För de flesta påverkar dock dessa faktorer karriären påtagligt. Syftet med den här texten är att kort sammanfatta viktiga faktorer som påverkar hästars återhämtning efter träning och också deras prestationsförmåga.

När hästen tränas aktiveras musklerna, energi förbrukas och det bildas värme och andra restprodukter. Det här påverkar energiförråden och vätskebalansen som måste få tid och hjälp att återhämta sig. Hjälper man inte hästen med detta sänks prestationsförmågan. De faktorer som har störst påverkan på prestationen är hullet, sockerförrådet i musklerna, salt- och vattenbalansen och vilket bränsle som muskelcellerna är trimmade att gå på. Följande är att rekommendera avseende hästarnas utfodring och miljö:

- Håll dem i ett hull där revbenen lätt kan kännas eller är lätt skönjbara. Hullet regleras genom energiintaget. Travhästar kan ha bättre aptit på lösdrift än på box. Det är viktigt att foderstaten innehåller tillräckligt med protein. Fram till att de fyller 36 månader behöver de minst 6,5 g smältbart protein per megajoul energi de äter. Senare räcker det med 6 gram. För att veta om behovet av protein och andra näringsämnen är tillgodosett måste hösilaget analyseras och en foderstat räknas ut för varje individ.
- Det tar flera dygn (ca 3) för en travhäst att återhämta sitt muskelsockerlager efter snabbjobb, oavsett foderstat, och små förråd sänker prestationen. Underskatta inte behovet av vila. Även långsamkörning långa sträckor förbrukar socker.
- Hästar förlorar salt och vatten med svetten och en travhäst kan förlora 100 g salt (vanligt koksalt) under ett snabbjobb en sommardag. Får kroppen inte salt kommer även kroppens vatteninnehåll att minska och därmed blodvolymen. Det kan ta flera dygn att återhämta salt- och vattenbalansen. Hur fort återhämtningen går beror på hur snabbt hästen får i sig saltet. Enklast är att ge salt i fodret men snabbast återhämtning får de hästar som dricker saltlösning. Prova att blanda 9 g salt/L vatten (eller svagare) och erbjud. Det skall dock alltid finnas rent vatten till hästen. Kontrollera ett par gånger om året (juni och november är lämpligt) om hästen har saltbrist genom att analysera kalium och natrium i träcken (skicka en näve till ett foderlaboratorium). Om kvoten kalium/natrium är högre än 10 är det troligt att hästen får för lite salt. Svetten innehåller också magnesium och en foderstatsberäkning visar om man behöver ge tillskott.
- Vattna hästarna antingen genom fri tillgång i hink eller från vattenkoppar med ett flöde om minst 6 L/minut. Flödet är lätt att kontrollera genom att trycka en minut och själv mäta.
- Ge en foderstat som gör att musklerna blir bra på förbränning med syre (samma effekt som av träning) och som minskar risken för kolik och muskelproblem. En sådan foderstat innehåller lite eller ingen spannmål och mycket av energirika fibrer (tidigt skördat gräs t.ex.) och/eller olja. Ge max 375 g olja till en 500 kg häst. På en foderstat med lite spannmål kan ett proteinintag motsvarande 150% av behovet snabba på upplagringen av muskelsockret under återhämtningen.
- Stallmiljön är full av partiklar som teoretiskt kan skada hästens luftvägar. Gör en hygienisk analys på vallfoder och strö och kom ihåg att mögeltillväxt kan ske överallt (väggar, tak) och är möjlig nästan året runt. Även damm, ammoniak och terpentin från tall- och granspån kan påverka hälsan i luftvägarna.

Det är viktigt att man som hästskötare är vaksam på, och dokumenterar, hästarnas hälsa och hur de svarar på varje träningspass. Ha en enkel journal för varje häst. Följande rutiner är lämpliga före och efter träning:

- Mät rektal- eller chiptemperatur (chip är mest tidseffektivt) före varje snabbjobb, helst varje dag. Förändringar på ca 0,5 grad som ligger kvar i dagar och veckor är ett tecken på att något kan vara fel. Det kan handla om en i övrigt symptomfri infektion eller att det finns en inflammation någonstans i kroppen.
- Mät återhämtningspuls vid en bestämd tidpunkt (dock inom 5 till 20 min) efter ett standardiserat snabbjobb (alltid samma tempo, distans, bana). Förhöjd återhämtningspuls som inte kan förklaras av väder, vind, upphetsning eller ökat hull är en varningssignal att något är fel. Var uppmärksam på om hästen rör sig asymmetriskt.
- Om du tränar på ett nytt underlag/bana, använd pulsmätare. Om pulsen är 180 slag/minut eller högre ligger hästen nära eller över mjölksyratröskeln och träningen har då "snabbjobbeffekt".
- Det finns både praktiskt och vetenskapligt stöd för att hästar som är förhållandevis lugna och kontrollerade presterar bättre. Förutom ökad galopprisk så höjer hästar som stressar och pullar hårt t.ex. snabbt sin kroppstemperatur och gör större energi- och svettförluster. En för hög kroppstemperatur sänker prestationsförmågan. Skapa därför rutiner både före och efter träning och tävling som gör att hästarna blir lugna.